

УДК 32(4-6ЄС):94(6-17)

<http://doi.org/10.17721/2524-048X.2019.13.67-83>

Зінаїда Священко,

доктор історичних наук, професор,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО КРАЇН ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

Анотація. Статтю присвячено актуальним питанням міграційної політики Європейського союзу щодо країн Північної Африки. Адже інтенсивний міграційний рух, який має місце останнім часом в Європі, змусив ЄС виробити нову адекватну міграційну політику, яка була б здатна ефективно вирішувати сформовані у цій сфері проблеми. Досліджено причини та сучасний стан міграційних процесів. Виділено основні напрями та сфери регулювання міграційних процесів у ЄС щодо країн Північної Африки. Зокрема, звертається увага на такий важливий напрям міграційної політики ЄС, як боротьба з нелегальною міграцією. Окреслено основні проблеми регулювання міграційних процесів, зокрема, трудових мігрантів та біженців. Охарактеризовано загальноекономічні наслідки міграції з країн Північної Африки для країн-донорів і країн-реципієнтів. Зроблено висновки про те, що міграційні потоки між країнами Північної Африки і ЄС відрізняються особливою інтенсивністю. Це обумовлено географічною близькістю даних регіонів, а також тісними економічними, політичними і культурними зв'язками. Пріоритетними напрямами міграційної політики ЄС є управління кордоном і повернення нелегальних мігрантів на батьківщину, конвергенція практики держав-членів щодо зміцнення спільного європейського режиму надання притулку, розподіл обов'язків та забезпечення приймання біженців з подальшим їх розселенням серед країн – членів ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, Північна Африка, криза, міграція, міграційна політика, міграційні процеси.

Питання міграційної політики Європейського Союзу щодо країн Африки викликає значний інтерес у наукових колах. Саме інтенсивний міграційний рух, який має місце останнім часом в Європі, змусив ЄС виробити нову адекватну міграційну політику, яка була б здатна ефективно вирішувати сформовані у цій сфері проблеми. Адже демографічна проблема і проблема міграції в сучасних умовах тісно поєдналися і під тиском політичних проблем, пов'язаних з динамічною трансформацією політичних режимів та дезорганізацією суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку в Африці, утворили серйозні проблеми для країн Європейського Союзу та європейського континенту в цілому. Йдеться про виникнення явища надмірної міграції, яку можна визначити як різновид міграційних процесів, що зумовлює негативні зміни демографічного складу певного регіону чи окремої країни, падіння загального інтелектуального рівня суспільства, вносить дисбаланс у ринок робочої сили та знижує стимули для модернізації виробництва, змінює соціокультурну ситуацію та створює сприятливий ґрунт для виникнення конфліктів на етнонаціональній основі.

Особливості міграційної політики ЄС щодо країн Північної Африки досліджували В. В. Бондарчук [1], М. М. Відякіна [2], Н. Е. Господицько [3; 4; 5; 6], О. С. Кажаяєва [8], Е. Кисельова і А. Голованов [9], О.А. Краєвська [10], С. О. А. Малиновська [11], М. А. Оврамець [12], А. М. Погорельська [13], И. Поручиков [15], С. Толстов [16] та інші. Зокрема, А. М. Погорельська зазначає, що Європейський Союз сьогодні переживає міграційну кризу, викликану різким зростанням припливом нелегальних мігрантів і осіб у пошуках притулку, які прагнуть покинути територію країн Північної Африки і Близького Сходу, які пережили Арабську весну. На тлі цього в Євросоюзі розпалюються суперечки про причини такої ситуації, серед яких називаються і невдачі Барселонського процесу [13]. Проте сучасний стан міграційних тенденцій Європи ставить зовсім нові цивілізаційні виклики сучасному суспільству, що потребують більш ретельного дослідження.

Метою статті є проаналізувати особливості міграційної політики Європейського союзу щодо країн Північної Африки, звернувши увагу на причини та сучасний стан міграційних процесів, основні напрями та сфери їх регулювання.

Міграція є одним з найважливіших чинників розвитку світової економіки, а в країнах ЄС вона відіграє особливу роль через старіння населення в європейських країнах і потреби в залученні робочої сили з третіх країн. Так, темпи зростання народжуваності в південно-середземноморських країнах становили в середині 2000-х рр. 2,8 % в рік, а в країнах ЄС тільки 0,4 %. За співвідношенням припливу мігрантів до корінного населення Європа займає перше місце в світі. Щорічний приплив іммігрантів до країн ЄС в 90-ті роки становив 0,5 – 1,0 млн. чоловік, але починаючи з 2000 р. досяг 1,5 – 2,0 млн., це було пов'язано насамперед з розширенням Євросоюзу на схід. До 2050 року чисельність працездатного населення в Європі знизиться на 18 %, а частка населення у віці старше 65 років збільшиться до 60 %. До того ж європейці не погоджуються на низькокваліфіковану роботу, і потреба в іноземній робочій силі буде зростати [17, с. 80].

Міграційні потоки між країнами Північної Африки і ЄС відрізняються особливою інтенсивністю. Це обумовлено географічною близькістю даних регіонів, а також тісними економічними, політичними і культурними зв'язками, що склалися ще в епоху колоніальної залежності і зміцнилися в останні роки в рамках «Союзу для Середземномор'я».

Загалом більшість легальних мігрантів з Північної Африки сконцентровано в 6 країнах Європейського Союзу – Франції, Іспанії, Італії, Голландії, Великобританії та Німеччині: на ці шість країн припадає близько 60 % всіх північноафриканських мігрантів. Що стосується нелегальної міграції, то загальна кількість північноафриканців, які проживають сьогодні в країнах ЄС без офіційного статусу, становить понад 4,5 млн осіб. Тільки у Франції в 2007 р. кількість нелегальних мігрантів перевищило 6 % всього населення країни, при цьому 60 % нелегалів були вихідцями з Північної Африки [3, с. 11].

Основними факторами які змушували населення із Лівії, Тунісу, Алжиру, Марокко та Єгипту залишати свої домівки та мігрувати в країни ЄС є безробіття, бідність, низька зарплата, внутрішні конфлікти і військові дії (арабо-ізраїльський конфлікт, військові дії в Лівії, хвилювання в Тунісі і Єгипті), репресії щодо етнічних меншин (кабіли в Алжирі). Наявність тоталітарних режимів, політичні переслідування інакомислячих, порушення прав людини також сприяють зростанню міграції з південно-середземноморських країн. До факторів, які «притягують» іммігрантів можна віднести високі зарплати в країнах Євросоюзу, кращі соціально-економічні умови життя, велика мобільність робочої сили і наявність вільних робочих місць [17, с. 80].

Згідно зі статистичними підрахунками, до середини 2000-х рр. частка африканських мігрантів на території Європейського союзу становитиме близько 49 % від усього потоку міжнародних мігрантів. З них приблизно 30 % – це переважно вихідці з Алжиру, Тунісу і Марокко.

Щорічно тисячі північноафриканських студентів виїжджають на навчання в західні країни, що, за даними експертів, становить 12 % від загальноафриканських показників. Іноземні студенти воліють вивчати предмети зі сфери політичних, економічних, медичних, юридичних, інженерно-технічних і мистецтвознавчих наук, плануючи надалі максимально повно реалізувати себе в обраних областях.

Напрямки північноафриканських міграційних потоків часто визначаються комбінацією з трьох взаємопов'язаних факторів:

1) географічна близькість: мігранти схильні вибирати країни призначення за принципом територіальної доступності;

2) культурна і мовна спільність: наприклад, англомовні мігранти прямують до Великобританії, США і Канади, а франкомовні – до Франції, Люксембургу і Бельгії;

3) історичні колоніальні зв'язки: більшість мігрантів в Британії, Франції, Португалії, Іспанії, Нідерландах представлені вихідцями з їхніх колишніх колоній.

З огляду на ці особливості, Європейський союз висловлює готовність до будівництва стійких відносин з Північною Африкою шляхом надання іноземним громадянам, які легально в'їжджають на його територію, цілого комплексу соціальних прав і гарантій, послідовно задіюючи всі наявні політичні та економічні інструменти для повноцінного діалогу на міжконтинентальному рівні [15, с. 94].

Відповідно до цього Європейський Союз у грудні 2005 р. прийняв «План політики у сфері легальної міграції». У ньому пропонувалось удосконалити законодавство щодо внутрішніх міграцій через прийняття чотирьох нових директив щодо в'їзду та проживання висококваліфікованих і сезонних робітників, стажерів і працівників корпорацій, створення Європейського порталу з мобільності працевлаштування (EURES), Європейської мережі з міграції (EMN) та ін. [12, с. 125].

Також він регламентував умови прийому трудових мігрантів з третіх країн, включаючи видачу їм «зелених карт» (green card) для проживання на території ЄС і можливість отримання громадянства в деяких європейських країнах. Чіткіше основні цілі та напрямки міграційної політики були сформульовані Єврокомісією в грудні 2007 р. У жовтні 2008 р. з ініціативи Франції було підписано Європейський Пакт про імміграцію та політичний притулок, який визначив основні підходи до європейської імміграції та «Дорожню карту» для здійснення цієї ініціативи. Вона складається з таких пріоритетних напрямків: легальна міграція та інтеграція, європейська система надання політичного притулку, контроль над нелегальною міграцією, ефективний контроль на кордоні [17, с. 86].

2009 р. Європейська Рада затвердила нову п'ятирічну (Стокгольмську) програму розвитку ЄС у сфері свободи, безпеки та справедливості. Її ухвалення стало результатом своєрідного компромісу між двома протилежними підходами

до явища міграції – традиційного (консервативного) та ліберального. Перший, традиційний підхід, пов'язував міграцію насамперед з питаннями внутрішньої безпеки країн-членів і надавав перевагу обмежувально-репресивним заходам. Натомість ліберальний підхід висував на перший план проблематику інтеграції і дотримання прав людини. Для вдосконалення й роз'яснення корекції політичного підходу ЄК оприлюднила Комунікацію з плану дій щодо імплементації Стокгольмської програми, у якій містилися конкретні заходи з подолання расизму та ксенофобії, забезпечення прав громадян, включаючи повагу до культурного розмаїття, захисту найуразливіших верств населення, забезпечення права вільного пересування, укріплення взаємної довіри тощо. Забезпечення інтеграції мігрантів до європейського політичного, правового та культурного простору належить до найважливіших завдань міграційної політики ЄС [12, с. 125].

Важливим напрямом міграційної політики ЄС є боротьба з нелегальною міграцією, яка становить приблизно 10 % від потоку легальних мігрантів. За даними Єврокомісії, в європейських країнах знаходиться 8 млн. нелегальних іммігрантів, які прибули за короткостроковими візами, але залишилися після їх закінчення. Більшість з них працює в тіньовій економіці, на яку припадає, за деякими оцінками, 16 % ВВП об'єднаної Європи [4, с. 15].

У 2004 р. Європейська комісія створила Програму Енея, щоб спростити співпрацю у сфері міграції, особливо депортацію нелегальних мігрантів. економічні стимули програми були очевидні й виконували поставлені завдання щодо зменшення потоку мігрантів у ЄС, але нелегальні мігранти все одно підлягали депортації, хоча й частина програми стосовно мігрантів всіляко сприяла захисту їх інтересів [1, с. 29].

У 2009 р. приплив нелегальних мігрантів до Європи знизився на 17 % завдяки репресивним заходам, які використовуються міграційною політикою ЄС, таким як посилення контролю на кордонах, видворення нелегальних мігрантів, укладення двосторонніх угод з південно-середземноморськими країнами про впорядкування міграційних потоків, зменшення квот з прийому

мігрантів. Програма заходів по боротьбі з нелегальною міграцією на морських кордонах ЄС була прийнята ще в 2003 р. [5].

Після запровадження в 2004 р. нової політики сусідства (ЄПС), міграційна політика ЄС знайшла відображення в таких важливих документах, як «Ширше сусідство ЄС: новий формат відносин зі східними та південними сусідами» (березень 2003 р.) і «Європейська стратегія політики сусідства» (травень 2004 р.) [17, с. 85].

У липні 2006 р. в Рабаті (Марокко) була прийнята Рабатська Декларація Євро-африканського партнерства з міграції та розвитку, в якій зазначено, що «управління міграцією між Африкою та Європою має здійснюватися в контексті партнерства по боротьбі з бідністю та сприяння сталому розвитку» [9, с. 16].

Партнерство, засноване в рамках Рабатської Декларації, призначене для «оптимального управління міграційними потоками між країнами походження, транзиту і призначення в дусі спільної відповідальності». У Рабатській Декларації також уточняється, що країни-партнери будуть вирішувати міграційні питання так, «як вважатимуть доречним» [8, с. 361].

В останні роки поряд з кількісними відбулися істотні якісні зміни в міграційних процесах з країн Північної Африки в Європу. В першу чергу звертає на себе увагу зростання частки молоді, жінок та дітей в міграційних потоках. Так частка молоді (осіб у віці до 25 років) в загальній кількості північноафриканських мігрантів перевищує 25%, а частка жінок – 30%, що дозволяє говорити про фемінізацію міграції.

Збільшується також і тривалість перебування мігрантів в країні зайнятості: в країнах ЄС вона становить сьогодні 10 років, а в Німеччині – понад 20 років [6, с. 15].

Зростає міграція вчених і висококваліфікованих фахівців. «Витік умів» з держав Північної Африки перевищує щорічно 100. тис. осіб. Загальний річний збиток від цього процесу доходить до 50 – 60 млрд. доларів. На підтвердження викладеного важливо відзначити, що під керівництвом Європейської Комісії

ведеться активна робота по впровадженню так званих «Блакитних карт» (Blue cards), що полегшують в'їзд громадян з третіх країн і членів їх сімей на територію Європейського союзу з метою працевлаштування в якості висококваліфікованих фахівців [15, с. 94].

Збільшується студентська міграція. Щорічно в Європу направляється з метою навчання понад 50 тис. північноафриканців. Збільшується міграція з країн Північної Африки в ЄС з метою отримання професійної освіти і практичної підготовки, яку організують держави ЄС для майбутнього просування на ринки країн ЄС за допомогою підготовлених у них кадрів [3, с. 15].

Питання професійного навчання африканців, з метою подальшого працевлаштування в ЄС, можна розглянути на прикладі Італії. На території цієї країни діє велика неурядова організація під назвою «Друзі Сахари» («Amici del Sahara»), розташована в Римі. Починаючи з 2000 р. через італійське посольство в Тунісі було засновано кілька сезонних шкіл, які здійснюють професійну підготовку молодих людей, які планують емігрувати в Італію. У разі кваліфікованих африканських іммігрантів італійський уряд покриває всі витрати на їх освіту або професійну перепідготовку, а випускникам які найбільше відзначилися надається можливість в подальшому проявити себе на місцевому ринку праці, наприклад, в сферах промисловості і будівництва або, пройшовши додаткове навчання і удосконаливши знання італійської мови, працювати викладачами в тих же самих освітніх центрах в рідній країні.

Зупиняючись на професійному складі північноафриканських мігрантів, варто враховувати, що близько 70 % магрибців малоосвічені. Решта 30 % мають середню і вищу освіту. Серед вихідців з Єгипту спостерігається дещо інша ситуація: 55 і 30 % відповідно. Частка низькокваліфікованої робочої сили становить 10 % в Єгипті, 4 % в Алжирі і Тунісі, і 45 % в Марокко. Проте, протягом 2000-х рр. темпи кваліфікованої еміграції з Північної Африки помітно зросли. Наприклад, з 250 тис. єгипетських мігрантів, в середньому, 45 % були високоосвіченими фахівцями. У Марокко частка професійних мігрантів склала

78 % з 1 млн чоловік, в Алжирі – 25 % з 500 тис. чоловік, а в Тунісі – 64 % з 250 тис. осіб відповідно. З вищенаведених показників тільки трохи більше 40 % претендентів отримують робочі місця в європейських організаціях відповідно до рівня професійної кваліфікації, що говорить про необхідність прийняття західним співтовариством заходів щодо збільшення чисельності робочих місць і працевлаштування більшої кількості нужденних в цьому фахівців [15, с. 95].

Також зростає так звана «зворотна міграція» північноафриканців з ЄС на батьківщину. Приблизно 20% всіх пересувань в рамках міграції по лінії Північна Африка – Європа являє собою повернення людей в те місце, звідки вони виїхали [3, с. 15].

Загальноекономічні наслідки міграції з країн Північної Африки різноманітні і неоднозначні для країн-донорів і країн-реципієнтів. Вони впливають на рівень заробітної плати і добробут, на ринок праці, обсяг виробництва, на податки і державні витрати. Оцінки впливу імміграції на економічне зростання неоднозначні. Серед позитивного слід відзначити, що збільшення рівня міграції може призвести до зростання ВВП. Деякі іммігранти вкладають кошти у власну справу, що робить позитивний вплив на економіку. Середній рівень заробітної плати в країнах ЄС знижується внаслідок припливу мігрантів. У результаті проникнення на ринки праці великої кількості некваліфікованих робітників і використання їх в тих сегментах, в яких національна робоча сила вважає за краще не працювати, в них зберігається низький рівень оплати праці (особливо в разі використання нелегальних мігрантів).

Масштаби імміграції впливають на розміри податкових надходжень, а також на державні витрати. Податкові надходження зростають за рахунок кваліфікованих фахівців, так як доходи у них вищі, а державних витрат приймаючої сторони на їх утворення не потрібно. Разом з тим значна частина некваліфікованих мігрантів потребує державної підтримки, що збільшує державні витрати країн-реципієнтів. Положення нелегальних мігрантів утримує їх від користування соціальними допомогами, благодійними виплатами, тому

державні витрати в зв'язку з їх перебуванням незначні. Міграція впливає на стан ринку праці країн-експортерів робочої сили. При несприятливій економічній кон'юктурі і зростанні числа безробітних в країнах Північної Африки трудова міграція може певною мірою вирішити проблему зайнятості, знизити соціальну напруженість в суспільстві [3, с. 16].

Наслідки «Арабської весни» змусили керівні установи ЄС визнати за необхідне переглянути пріоритети у відносинах з країнами Північної Африки. Європейська Комісія закликала держави ЄС шукати вирішення проблеми за допомогою налагодження партнерських відносин з країнами-сусідами, що не входять до ЄС. Саме в цьому й полягав зміст так званого «Діалогу з питань міграції, мобільності та безпеки», який Брюссель запропонував у якості офіційної платформи у відносинах ЄС з третіми країнами в сфері міграцій [16, с. 28]. Європейська Комісія розпочала діалог з питань міграції, мобільності та безпеки з Тунісом, Марокко та Йорданією, однак станом на початок 2017 р. лише уряд Марокко погодився на реадмісію нелегальних іммігрантів з Іспанії та прискорену процедуру депортації з ЄС осіб, яким відмовлено в наданні статусу біженця [14].

У 2015 р. відбувся спеціальний саміт ЄС – Африка з проблем міграцій (Мальта, 11-12 листопада 2015 р.). Участь у ньому взяли лідери 50 європейських і африканських країн. Європейська Комісія закликала уряди країн Африки сприяти поверненню на батьківщину економічних мігрантів, насамперед тих хто перетнув кордони ЄС нелегально. Для подолання міграційної кризи ЄС і країни Африки ухвалили спільний План дій. Після саміту президент Європейської Ради Д.Туск повідомив про створення цільового фонду ЄС для Африки, мінімальний обсяг якого має становити 1,8 млрд євро. Мета нового фонду полягає в фінансуванні проектів, спрямованих на вирішення базових проблем, що викликають різке зростання напливу біженців до Європи, а також забезпеченні витрат, пов'язаних з поверненням біженців до африканських країн та їх облаштування [16, с. 30-31].

На саміті ЄС – Африка голова Європейської Ради Д. Туск закликав лідерів ЄС та Африки поновити зусилля, покликані усунути передумови масових міграцій. На його думку, боротися треба «насамперед з глибинними причинами міграції, створювати нові робочі місця й не допускати війн. Єдиний спосіб управляти міграцією – працювати разом. Ми маємо об'єднати свої зусилля, аби міграція стала корисним обміном, а не трагічною втратою для всіх нас». Від імені ЄС Д. Туск обіцяв створити більше можливостей для легальної міграції, активніше боротися з торгівлею людьми й не відступати від дотримання принципу верховенства права. В цьому сенсі ЄС підтвердив наміри «посилити допомогу африканським країнам у розміщенні біженців й гарантувати їм міжнародний захист» [7].

Таким чином, міграція є одним з найважливіших чинників розвитку світової економіки, а в країнах ЄС вона відіграє особливу роль через старіння населення в європейських країнах і потреби в залученні робочої сили з третіх країн. Міграційні потоки між країнами Північної Африки і ЄС відрізняються особливою інтенсивністю. Це обумовлено географічною близькістю даних регіонів, а також тісними економічними, політичними і культурними зв'язками, що склалися ще в епоху колоніальної залежності і зміцнилися в останні роки в рамках «Союзу для Середземномор'я».

Важливим напрямком міграційної політики ЄС є боротьба з нелегальною міграцією, яка становить приблизно 10 % від потоку легальних мігрантів.

Останніми роками спостерігається збільшення міграційних потоків із країн Північної Африки до ЄС, це пов'язано перш за все із подіями «арабської весни». Також зростає так звана «зворотна міграція» північноафриканців з ЄС на батьківщину. Приблизно 20% всіх пересувань в рамках міграції по лінії Північна Африка – Європа являє собою повернення людей в те місце, звідки вони виїхали.

Загалом пріоритетними напрямами міграційної політики ЄС є управління кордоном і повернення нелегальних мігрантів на батьківщину, конвергенція практики держав-членів щодо зміцнення спільного європейського режиму

надання притулку, розподіл обов'язків та забезпечення приймання біженців з подальшим їх розселенням серед країн – членів ЄС.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондарчук В. В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС / В. В. Бондарчук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – Випуск 2 (02). – С. 28–31.
2. Відякіна М. М. Трансформація міграційної політики країн Західної Європи в умовах розширення ЄС : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 / М.М. Відякіна. – Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 21 с.
3. Господынько Н.Е. Экономические аспекты миграции из стран Северной Африки в государства ЕС : автореферат дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.14 / Надежда Евгеньевна Господынько. – Ин-т Африки РАН. – Москва, 2009. – 24 с.
4. Господынько Н.Е. Миграция из стран Северной Африки в Западную Европу / Н.Е. Господынько // Материалы VII Всероссийской научной конференции «Школы молодого африканиста». – М. – 2008. – С. 12–20.
5. Господынько Н.Е. Нелегальная миграция из стран Северной Африки в ЕС: количественные и качественные характеристики [Електронний ресурс] / Н.Е. Господынько // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 4. – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2242> – Назва з екрану. – Дата звернення: 28 січня 2019 р.
6. Господынько Н.Е. Северная Африка и страны СНГ: трудовая миграция в Европу и Россию / Н.Е. Господынько // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 3. – С. 14–19.
7. ЄС і Африка проводять саміт з міграції. Туск ділиться порадами. Швеція запроваджує прикордонний контроль / NEWSru.ua. 12 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://www.newsru.ua/world/12nov2015/esafrikasammit.html> – Назва з екрану. – Дата звернення: 5 лютого 2019 р.

8. Кажаяева О. С. Сотрудничество Европейского Союза и стран Африки в области реадмиссии / О. С. Кажаяева // Вестник РУДН, серия Юридические науки. – 2014. – № 2. – С. 357–367.

9. Киселева Е. Сотрудничество Европейского Союза и Африканского Союза по вопросам миграции и развития в рамках Рабатского процесса / Е. Киселева, А. Голованов // Revista Moldovenica de Drept International si Relatii Internationale. – 2013. – № 2. – С. 36–42.

10. Краєвська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: політико-правовий аспект / О. А. Краєвська // Грані. – 2011. – № 5 (79). – Вересень-жовтень. – С. 143–147.

11. Малиновська О. А. Формування спільної міграційної політики Європейського Союзу [Електронний ресурс] / О.А. Малиновська // Стратегічна панорама. – 2006. – № 2. – Режим доступу : http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=gupr0&issue=2006_2 – Назва з екрану. – Дата звернення: 5 лютого 2019 р.

12. Оврамець М. А. Діяльність керівних органів ЄС у сфері контролю міграцій [Електронний ресурс] / М. А. Оврамець // Проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 7. – С. 122–142. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv_2013_7_10 – Назва з екрану. – Дата звернення: 28 січня 2019 р.

13. Погорельская А.М. Барселонский процесс и его роль в современном иммиграционном кризисе Европейского Союза / А. М. Погорельская // Вестник Томского государственного университета. – 2016. – № 403. – С. 103–107.

14. Польская К. ФРГ и Марокко договорились об ускоренной процедуре депортации мигрантов / Deutsche Welle. 29.02.2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://p.dw.com/p/1I48b> – Назва з екрану. – Дата звернення: 6 лютого 2019 р.

15. Поручиков С. И. Особенности трудовой и образовательной миграции в странах Северной Африки в условиях глобализации / Сергей Игоревич Поручиков // Вестник ТГУ. – Т. 20. – 2015. – Вып. 11 (151). – С. 93–103.

16. Толстов С. Африканський напрям у політиці Європейського Союзу [Електронний ресурс] / С. Толстов // Європейські історичні студії. – 2017. – № 7. – С. 17–44. – Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/wp-content/uploads/2017/08/2-Tolstov.pdf> – Назва з екрану. – Дата звернення: 6 лютого 2019 р.

17. Трофимова О. Е. Эволюция средиземноморской политики Евросоюза: путь от сотрудничества к интеграции / О. Е. Трофимова. – М. : ИМЭМО РАН, 2011. – 122 с.

References:

1. Bondarchuk, V. V. (2016). Yevropeiska mihratsiina kryza ta stabilnist YeS. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 2 (02), pp. 28–31.

2. Vidiakina, M. M. (2009). Transformatsiia mihratsiinoi polityky krain Zakhidnoi Yevropy v umovakh rozshyrennia YeS : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.. Kyivskyi nats. un-t im. T. Shevchenka. K.

3. Gospodynko, N.Ye. (2009). Ekonomicheskie aspekty migratsii iz stran Severnoy Afriki v gosudarstva YeS: avtoreferat dis. ... kandidata ekonomicheskikh nauk : 08.00.14. In-t Afriki RAN. Moskva.

4. Gospodynko, N.Ye. (2008). Migratsiya iz stran Severnoy Afriki v Zapadnuyu Yevropu. *Materialy VII Vserossiyskoy nauchnoy konferentsii «Shkoly molodogo afrikanista»*. M., pp. 12–20.

5. Gospodynko, N.Ye. (2008). Nelegalnaya migratsiya iz stran Severnoy Afriki v YeS: kolichestvennye i kachestvennye kharakteristiki. *Problemy sovremennoy ekonomiki*, 4. Retrieved from <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2242>

6. Gospodynko, N.Ye. (2008). Severnaya Afrika i strany SNG: trudovaya migratsiya v Yevropu i Rossiyu. *Aziya i Afrika segodnya*, 3, pp. 14–19.

7. ІєС і Африка проводять саміт з міграції. Туск дільється порадами. Шведія запроваджує прикордонні контроль / NEWSru.ua. 12 листопада 2015 р. Retrieved from <http://www.newsru.ua/world/12nov2015/esafrikasammit.html>

8. Kazhaeva, O. S. (2014). Sotrudnichestvo Yevropeyskogo Soyuzu i stran Afriki v oblasti readmissii. *Vestnik RUDN, seriya Yuridicheskie nauki*, 2, pp. 357–367.

9. Kiseleva, Ye., Golovanov A. (2013). Sotrudnichestvo Yevropeyskogo Soyuzu i Afrikanського Soyuzu po voprosam migratsii i razvitiya v ramkakh Rabatskogo protsessa. *Revista Moldovenica de Drept International si Relatii Internationale*, 2, pp. 36–42.

10. Kraievska, O.A. (2011). Міграційна політика Європейського Союзу: політико-правовий аспект. *Hrani*, 5 (79), pp. 143–147.

11. Malynovska, O. A. (2006). Formuvannya spilnoi migratsiinoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu. *Stratehichna panorama*, 2. Retrieved from http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=gupr0&issue=2006_2

12. Ovrants, M. A. (2013). Діяльність керівників органів ЄС у сфері контролю міграції. *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 7, pp. 122–142. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv_2013_7_10

13. Pogorelskaya, A.M. (2016). Barselonskiy protsess i ego rol v sovremennom immigratsionnom krizise Yevropeyskogo Soyuzu. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, 403, pp. 103–107.

14. Polskaya, K. (2016). FRG i Marokko dogovorilis ob uskorennoy protsedure deportatsii migrantov. Deutsche Welle. 29.02.2016. Retrieved from <http://p.dw.com/p/1I48b>

15. Poruchikov, S. I. (2015). Osobennosti trudovoy i obrazovatelnoy migratsii v stranakh Severnoy Afriki v usloviyakh globalizatsii. *Vestnik TGU*. T. 20, 11 (151), pp. 93–103.

16. Tolstov, S. (2017). Afrikanський напрям у політиці Європейського Союзу. *Yevropeiski istorychni studii*, 7, pp. 17–44. Retrieved from <http://eustudies.history.knu.ua/wp-content/uploads/2017/08/2-Tolstov.pdf>

17. Trofimova, O. Ye. (2011). *Evolyutsiya sredizemnomorskoy politiki Yevrosoyuza: put ot sotrudnichestva k integratsii*. M. : IMEMO RAN.

Zinaida Sviashchenko,

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

MIGRATION POLICY OF THE EUROPEAN UNION ON THE COUNTRIES OF NORTHERN AFRICA

The article is devoted to the actual issues of the European Union migration policy with regard to the countries of North Africa. Indeed, the intensive migration movement that has recently taken place in Europe has forced the EU to develop a new, adequate migration policy that would be able to effectively address the problems encountered in this area. The reasons and the current state of migration processes are investigated. The main directions and areas of regulation of migration processes in the European Union concerning the countries of North Africa are highlighted. In particular, attention is drawn to such an important direction of the EU migration policy as the fight against illegal migration. The main problems of regulation of migration processes, in particular, labor migrants and refugees, are outlined. The substantial quantitative and qualitative changes that have taken place in the migration processes from the countries of North Africa to Europe have been analyzed. The general economic consequences of migration from the countries of North Africa for donor countries and recipient countries are described. Attention is drawn to the issue of professional training of Africans for further employment in the EU. It is concluded that migration in the EU countries plays a special role due to the aging of the population in European countries and the need to attract labor from third countries. Migration flows between the countries of North Africa and the EU are particularly intense. This is due to the geographical proximity of these regions, as well as close economic, political and cultural ties. Among the priority areas of the

EU migration policy, such as border management and the return of illegal migrants to their homeland, convergence of Member States practice in strengthening the common European regime, sharing responsibilities and ensuring the acceptance of refugees with their further resettlement among EU member states.

Key words: *European Union, North Africa, crisis, migration, migration policy, migration processes.*

Надійшла до редколегії 6.05.2019.